

Миналата седмица комисията по досиетата представи десетия си документален сборник от поредицата „Из архивите на ДС“. Той е посветен на дейността на репресивния апарат на БКП срещу евреите в България и излиза под заглавието [„Държавна сигурност и еврейската общност в България 1944-1989 г.“](#)

Темата на сборника е рядко засягана от изследователи и предлага един напълно нов прочит на отношението на ДС към това малцинство в България по време на комунистическия режим.

Както и в досегашните документални сборници и в този материалите са публикувани фототипно. Общият им брой е 101, като най-ранният е от ноември 1944 г., а най-късният от юни 1988 г.

Във въведението съставителите посочват, че архивните документи съдържат ценна информация за първите години от установяването на отечественофронтонската власт и отношението ѝ към евреите. Акцент е поставен върху някои от материалите, включени в сборника, които са определени като по-интересни. Един от тях е от досието на писателя и кинорежисьора **Анжел Вагенщайн**, който е дал разрешение за публикуването му. Става въпрос за негов подслушан разговор от ДС.

От публикуваните документи се добива представа за начина, по който Държавна сигурност наблюдава еврейската общност и изгражда своя агентурна мрежа.

Държавна сигурност и евреите в България след 9 септември 1944 г.

Написано от Христо Христов
Неделя, 11 Ноември 2012 19:22

Преобладаващи са документите от периода 1944-1949 г., когато в страната живеят близо 50 000 евреи, но до края на 1949 г. по-голямата част от тях са напуснали България и в нея остават около 5000 души.

От документите от този период личи, че Държавна сигурност е покривала повечето срещи и събрания на еврейската общност чрез свои оперативни работници под прикритие. С наблюдението на евреите по това време се занимава отделение „В” на отдел ДС. Някои от докладите имат комичен характер:

„Другите две точки (обсъждани на събрание на секцията „Поале-цион” през октомври 1945 г., б.а.) са били: Защо сме ционисти и другата: Защо сме социалисти, от които не можах да разбера нищо, тъй като споменах по-горе, че бях закъснял”,
донася служител №102 от 1-ва група към отделение „В”.

⋮

В план за дейността на III отдел (разузнаването) при Дирекция Държавна сигурност за третото тримесечие на 1949 г. се посочва, че „освен изпращането на 17 информатори, друга дейност отделът не е развил по линия на Израел. Причината за това е липсата на подготвен оперативен работник, който да се занимава с въпроса и бързото емигриране на българските евреи в Израел”.

В друг документ на разузнаването се признава, че след 1963 г. разузнавателна дейност срещу Израел не е водена. От нейната територия за ДС не съществуват възможности за разузнаване поради липса на легална резидентура и перспектива за скорошно организиране.

През 1958 г. Второ управление на ДС (контраразузнаването) отчита арестуването на шестима агенти на израелското разузнаване, които са давали сведения от военен и икономически характер.

В един доклад за подривната дейност на израелското разузнаване от 1972 г. на ДС се отбелязва, че голяма част от живеещите в НРБ евреи са членове на БКП, като някои от тях са взели участие в съпротивителното движение и за признати за активни борци против фашизма и капитализма. Под влиянието на тези фактори голяма част от

Държавна сигурност и евреите в България след 9 септември 1944 г.

Написано от Христо Христов
Неделя, 11 Ноември 2012 19:22

еврейското население поддържа политиката на партията и активно участва в строителството на социализма.

Това обаче не пречи ДС да държи под око еврейското малцинство у нас. След арабско-израелския конфликт ДС отбелязва, че в резултат на „ционистичната пропаганда“ в част от еврейското население в България е започнал процес на „възраждане на националистически чувства и настроения“. Констатирани са редица „злостни изказвания против ръководната роля на БКП на културния фронт“. Сред засечените творци са поетът **Валери Петров** (Валери Нисим Меворах) и режисьора **Лео н Даниел**.

Това са само част от интересните факти, които могат да бъдат открити в изданието.

Сборникът е съставен от историците доц. **Костадин Грозев** и д-р **Румяна Маринова-Христиди**, а отговорен редактор е членът на комисията [Орхан Исмаилов](#).

И тримата са автори на няколко от вече издадените документални токове на комисията.

Електронният вариант на „Държавна сигурност и еврейската общност в България 1944-1989 г.“ може да бъде изтеглен от страницата на комисията по досиетата (<http://www.comdos.bg/>

). Предстои екипът да предложи и разширено dvd издание на сборника, в което ще бъдат представени значително по-голям брой документи.